

УДК. 616-71

Б.Є. Лук'янчиков,
кандидат юридичних наук, доцент,
В.Є. Лук'янчикова

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК СП'ЯНІННЯ У ВОДІЇВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Стаття висвітлює проблемні питання при виявленні видів сп'яніння у водіїв транспортних засобів за допомогою спеціальних приладів – алкотестерів унаслідок слабкої фахової підготовки поліцейських. Звертається увага на прогалини в чинному кримінальному та адміністративному законодавстві України, яке регулює питання визначення терміна “інше сп'яніння”. Здійснено порівняння різних типів сенсорів, які використовуються в алкотестерах. Акцентовано увагу на необхідності обов'язкових періодичних перевірок точності роботи алкотестерів та їх калібрування. Наведено офіційні статистичні дані кількості ДТП, скоєних з вини водіїв у стані сп'яніння.

Ключові слова: алкогольне сп'яніння, наркотичне сп'яніння, типи сенсорів, алкотестер.

В статье рассматриваются проблемные вопросы при выявлении видов опьянения у водителей транспортных средств при помощи специальных приборов – алкотестеров вследствие слабой специальной подготовки полицейских. Обращено внимание на пробелы в действующем уголовном и административном законодательстве Украины, которое регулирует вопрос определения термина “другое опьянение”. Осуществлен сравнительный анализ различных видов сенсоров, которые используются в алкотестерах. Акцентировано внимание на необходимости обязательных периодических проверок точности работы алкотестеров и их калибровке. Приведены официальные статистические данные количества ДТП, совершенных по вине водителей в состоянии опьянения.

Ключевые слова: алкогольное опьянение, наркотическое опьянение, типы сенсоров, алкотестер.

Paper focuses on the issues of an identification of the kinds of intoxication of drivers by using special devices – alcohol detection devices. The author made a comparison between different kinds of sensor used in alcohol detection devices. The attention to need of obligatory periodic checks of an accuracy of operation of breathalyzers and their calibration is focused. Official statistics of a number of the road accidents made because of drivers in the state of intoxication are given.

Keywords: alcoholic intoxication, drug intoxication, types of sensors, alcohol detection device.

Керування транспортними засобами в стані сп'яніння посідає друге місце серед причин автокатастроф в Україні після перевищення швидкості. Кожна десята жертва на дорогах нашої країни – саме внаслідок п'янства за кермом. У 2016 році п'яні водії вже згубили 78 людей, а покалічили – майже 1000 [1]. За

даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВОЗ), рівень смертності від автомобільних аварій в Україні складає 12 осіб на 100 тис. населення, що вдвічі перевищує середній показник країн Євросоюзу [2]. Законодавство нашої країни забороняє керувати транспортними засобами у стані сп'яніння [3]. За минулий рік вже двічі підвищували поріг штрафних санкцій за керування транспортними засобами в нетверезому стані, і знову до Верховної Ради внесено пропозиції про підвищення штрафів до захмарної цифри – 100 000 гривень [4], але незважаючи на всі запроваджені заходи, кількість любителів хмільної їзди не зменшується [5; 6]. За офіційними даними, у 2015 році кількість зареєстрованих ДТП вчинених з вини п'яних водіїв склала – 2358, а лише за десять місяців 2016 – 1893 [7]. Такі негативні показники зумовлені низкою чинників. До них можна віднести і недосконалість сучасної нормативної бази та науково-технічного забезпечення, і слабку фахову підготовку патрульних поліцейських.

Президент України П. Порошенко звернув увагу, що незважаючи на велику кількість українців, які загинули на війні, не менш жахливою є статистика загиблих у дорожньо-транспортних пригодах. “Кожна п'ята дорожньо-транспортна пригода у нас скоюється нетверезими водіями”, – підкреслив Президент. Він позитивно оцінив реформу Національної поліції та наголосив, що окрім зброї та матеріально технічного забезпечення, важливо озброїти поліцейських правами, законами і відповідальністю за скоєні правопорушення [8].

Головним нормативним і водночас методичним документом, який безпосередньо регламентує роботу працівників патрульної поліції та надає методичні поради щодо виявлення у водіїв транспортних засобів ознак сп'яніння, а також застосування спеціальних технічних засобів для встановлення факту сп'яніння є Інструкція про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (далі – Інструкція), яка затверджена спільним наказом МОЗ України та МВС України від 09.11.2015 № 1452/735 [9].

Уважаємо за доцільне привернути увагу науковців до проблеми розуміння терміну “інше сп'яніння”, оскільки, як свідчить опитування працівників патрульної поліції, багатьом із них не зовсім розуміло, про що йде мова.

Разом з тим, слід звернути увагу на те, що аналіз чинного кримінального та адміністративного законодавства України, яке регулює досліджуване питання, не заповнює в повному обсязі зазначену прогалину. Зрозуміло, що таке становище не сприяє правильному та однозначному розумінню юридичного терміна “інше сп'яніння”, а це вкрай важливо.

Уважаємо, що для одноставного тлумачення терміна “інше сп'яніння” потрібно закріпити його визначення на законодавчому рівні, враховуючи окремі напрацювання вчених, які відображені в науково-практичному коментарі Кримінального кодексу України (далі – КК України), зокрема, у коментарях до ст. 201 (Контрабанда) КК України розкривається поняття отруйних речовин, сильнодіючих та радіоактивних речовин [10].

Отруйні речовини – це отрути, токсини (бойові, лікарські, сільськогосподарські та інші), які, потрапляючи всередину організму людини через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати смерть людини або психоневрологічний розлад, порушення дихання чи функції серцево-судинної системи, ураження нирок (нефропатію) чи печінки (гепатопатію) тощо. Вони можуть бути мінерального (миш'як, стрихнін, ртуть та сулема, синільна кислота та інші ціаніди, пестициди тощо), рослинного (отрута, виділена із мухомора, блідої поганки

тощо), тваринного (зміїна отрута та отрута, що виробляється членистоногими тваринами) або змішаного чи штучного (хімічного) походження.

Сильнодіючі речовини – це лікарські, побутові, промислові та інші хімічні речовини, здатні своїм впливом на живий організм заподіяти йому шкоди. До них, зокрема, віднесені аміназин, бісептол, гросептол, еритроміцин, ефералган, камфора, корвалол, ністатин, нітрогліцерин, новокаїн, сульфадимезин, тетрациклін, фурацилін, деякі інсуліни та вітаміни, кислота нікотина, настойки женьшеню і прополісу, розчин йоду спиртовий. До сильнодіючих речовин належать і інші кислоти, луги, солі.

Під радіоактивними речовинами слід розуміти ядерне паливо, яке може виділяти енергію шляхом самопідтримуваного ланцюгового процесу ядерного поділу поза ядерним реактором, радіоактивні продукти та відходи, а також речовини природного або штучного походження, що містять у своєму складі радіоактивні ізотопи, які здатні до первісного випромінювання (руда уранова або торієва, уран-233, плутоній-239, америцій-242 тощо). Обладнання та установки (технічні пристрої) – джерела іонізуючого випромінювання (обладнання ядерних реакторів, установки для поділу ізотопів, системи конверсії тощо) – не є в прямому розумінні слова речовинами. Речі, що набули радіоактивності внаслідок впливу радіоактивних матеріалів (проби ґрунту, техніка, одяг тощо), також не можуть визнаватися радіоактивними речовинами.

У коментарях ст. 305 (Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів) КК України розкривається поняття наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Наркотичні засоби – це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення в разі зловживання ними. До них належать, зокрема, гашиш, марихуана, опій, кокаїн. Зловживання наркотичними засобами призводить до захворювання на наркоманію.

Психотропні речовини – це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, природні матеріали, які здатні викликати стан залежності та чинити депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему або викликати порушення сприйняття або емоцій, або мислення, чи поведінки і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними. До них належать, наприклад, ЛСД, мескалін, тетрагідроканнабінол. Зловживання психотропними речовинами спричиняє захворювання на токсикоманію.

До наркотичних засобів і психотропних речовин належить значна кількість лікарських препаратів. Під час проведення досліджень зі створення нового фармацевтичного препарату, як правило, визначається і вивчається низка продуктів, що мають подібні властивості, але дещо відрізняються за своєю молекулярною структурою. Це так звані аналоги. Аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин – це заборонені до обігу в Україні речовини природного чи синтетичного походження, не включені до Переліку, хімічна структура і властивості яких подібні до хімічної структури і властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію котрих ці речовини відтворюють.

Наркотичні засоби і психотропні речовини, за обігом яких встановлено національний і міжнародний контроль, визначаються за міжнародними назвами та хімічними формулами. Водночас їхні аналоги, які мають подібні властивості, не затверджуються як наркотичні засоби чи психотропні речовини міжнародними конвенціями ООН і не використовуються в торгівлі. А тому в багатьох випадках дії з ними не контролюються ані національним законодавством, ані міжнародними

договорами у сфері боротьби з розповсюдженням наркотиків. На території України заборонено незаконний обіг аналогів наркотичних засобів або психотропних речовин.

Прекурсори – це речовини та їх солі, що використовуються при виробництві, виготовленні наркотичних засобів і психотропних речовин, включені до Переліку (зокрема етиловий ефір, ацетон, ефедрин; ангідрид оцтової кислоти, соляна і сірчана кислоти).

Для встановлення виду, назв і властивостей наркотичного засобу, психотропної речовини, їх аналога чи прекурсора, а також належності рослини до культур, які містять наркотичні засоби, необхідні спеціальні знання. Тому у справах цієї категорії обов'язково має бути висновок експерта.

У коментарях ст. 323 (Спонування неповнолітніх до застосування допінгу) КК України надається визначення поняття допінгу та анаболічних стероїдів.

Допінг – це речовини і методи, що застосовуються для підвищення працездатності спортсменів, є потенційно небезпечними для їхнього здоров'я і заборонені для використання Антидопінговим кодексом Олімпійського руху та компетентними органами відповідних спортивних організацій.

Серед допінгових препаратів і допінгових методів, що використовуються у спорті, особливу небезпеку становлять *анаболічні стероїди* (речовини, котрі збільшують м'язову масу і фізичну силу). Якщо раніше під згубний вплив цих речовин (застосування їх бере свій початок з 1960 р.) потрапляли спортсмени, які прагнули досягти результатів міжнародного рівня, то нині поширюється вживання анаболіків у навчальних закладах, аматорських спортивних секціях, клубах бодібілдингу тощо.

Зловживання анаболіками має шкідливі соціальні наслідки. Вживання значних доз цих речовин чоловіками порушує функції ендокринної та статеві системи, збільшує молочні залози, підвищує кров'яний тиск, викликає головний біль і носову кровотечу, розлад функцій печінки, алергічні реакції і навіть руйнує систему імунного захисту організму. У жінок від них настає вірілізація – понижується голос, зменшуються груди, виникає чоловіча лисина, росте волосся на обличчі, руках і ногах. Порушення фізіології у дітей проявляється, зокрема, у тому, що вони не можуть досягти природного зросту. Існує також небезпека формування фізичної і психічної залежності організму людини внаслідок вживання великих доз анаболічних стероїдів.

Відповідно до законодавства на території України організація та здійснення антидопінгового контролю в спорті провадяться з дотриманням вимог Антидопінгового кодексу Олімпійського руху та покладаються на Національний антидопінговий центр з лабораторією антидопінгового контролю у його складі, який утворено згідно з постановою КМУ № 1063 від 25.07.2002 року.

У коментарях ст. 324 (Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів) КК України можна знайти визначення *одурманюючих засобів* – це сильнодіючі ліки, всілякі токсичні речовини промислового, побутового та іншого призначення (ацетон, бензин, розчинники, лаки, фарби, дихлофос тощо). Отже, це можуть бути також і деякі прекурсори.

Враховуючи викладене, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що згадані речовини можуть безпосередньо стосуватися стану “іншого сп'яніння” людини, і відповідно до цього виділити та вирішити такі питання:

- 1) інтерпретація терміна “інше сп'яніння”;
- 2) ґрунтуючись на проведенні комплексних досліджень, скласти єдиний каталог засобів та речовин, які можуть призвести до стану “іншого сп'яніння” з

подальшою розробкою та закріпленням у відповідних нормативно-правових актах ознак такого сп'яніння;

3) розробити та озброїти патрульну поліцію сучасними технічними засобами для виявлення та фіксації інших видів сп'яніння;

4) сформулювати та відобразити в чинному законодавстві України дефініцію терміна “інше сп'яніння”, який би повною мірою відображав сутність згаданого явища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Штрафы за вождение в нетрезвом виде в Украине и за границей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.autocentre.ua/avtopravo/pdd-i-bezopasnost/shtrafy-za-vozhdenie-v-netrezvom-vide-v-ukraine-i-za-granitsej-325522.html?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_content=click&utm_campaign=dailyne.

2. Матусяк С. Найден реальный путь сокращения аварийности в Украине. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.autocentre.ua/news/praktika/nayden-realnyu-put-sokrascheniya-avariynosti-v-ukraine-mb-69955.html?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_content=click&utm_campaign=dailynews.

3. Допустимое содержание алкоголя для водителей в разных странах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ria.ru/spravka/20130725/951994201.html#ixzz3zZxihkCk>.

4. Езда в пьяном виде может подорожать до 100 тысяч гривен [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.autocentre.ua/avtopravo/zakonodatelstvo/ezda-v-pyanom-vide-mozhet-podorozhat-do-100-tysyach-griven-319582.html?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_content=click&utm_campaign=dailynews.

5. Пьяного водителя маршрутки словили на горячем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.autocentre.ua/avtopravo/dtp/pyanogo-voditelya-marshrutki-slovili-na-goryachem-video-312203.html>.

6. Пьяная девушка на Range Rover пугала водителей включенными “мигалками” Руководство по эксплуатации [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.autocentre.ua/avtopravo/politsiya/pyanaya-devushka-na-range-rover-pugala-voditeley-vklyuchennymi-migalkami-265460.html>.

7. Управління безпеки дорожнього руху. Статистика аварійності в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sai.gov.ua/ua//ua/static/21.htm>.

8. Президент подписал закон о повышении штрафов за “пьянку” за рулем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.autocentre.ua/avtopravo/zakonodatelstvo/prezident-podpisal-zakon-o-povyshenii-shtrafov-za-pyanku-za-rulem-305468.html>. ; Президент підписав Закон про посилення відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://djerela.com.ua/news/ukraine/prezident-p-dpisav-zakon-pro-posilennya-v-dprov-dalnost-za-keruvannya-transportnimi-zasobami-u-stan-s>.

9. Про затвердження Інструкції про виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ МВС України МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15>.

10. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/28/>.

Отримано 01.02.2017